

Voor het beeld dat de dag- en nieuwsbladen tijdens de bezetting boden, is de gelijkschakeling van het ANP van fundamentele betekenis geweest. Er was overigens van de verhoudingen in Duitsland wel zoveel bekend dat ieder die op de sector van de pers werkzaam was, beseffen kon dat er, zolang de Duitse bezetting duurde, geen sprake zou zijn van een vrije pers, d.w.z. van een pers die zelf bepaalde wat zij wel of niet aan berichten zou brengen en die in haar commentaren eerlijk en openhartig kon zijn. Er is ons evenwel slechts één nieuwsblad bekend, het kleine, in Vlissingen verschijnend *Zeeuws Nieuwsblad*, waarvan de uitgave na de capitulatie om principiële redenen stopgezet werd; de directeur-hoofdredacteur, C. L. Koster, kon een functie vinden als inspecteur van een bouwkas. Alle andere bladen (bijna tachtig dagbladen en meer dan honderdzeventig, meest zeer kleine nieuwsbladen die eenmaal of meerdere malen per week verschenen) zetten de publikatie voort, zulks in overeenstemming met de algemene richtlijnen die van Den Haag uitgingen. Behalve voorzover men nationaal-socialistisch of pro-Duits dacht, kwam men daardoor bij de pers van meet af aan in een scheve positie te verkeren: de redacties gingen een product vervaardigen dat zij, voorzover zij in hun vak meer zagen dan een willekeurige betrekking, zelf goeddeels als misleidend en onwaarachtig moesten bestempelen. Was er verschil tussen zulk een redacteur en een arbeider die aan orders voor de *Wehrmacht* werkte? In zekere zin niet: beiden stonden, zij het met tegenzin, in dienst van de Duitse oorlogsinspanning – maar er was toch wel dit verschil dat, terwijl die arbeider naast en in zijn werk op politiek gebied denken kon wat hij wilde en geen invloed uitoefende op het denken van anderen, de redacteur juist zijn intellect dienstbaar moest maken aan 's vijands doeleinden om een product af te leveren dat bij uitstek het denken van andere mensen, de lezers namelijk, diende te beïnvloeden.

Of het dit ook deed, is een geheel andere vraag. Een vraag ook die bij gebrek aan objectieve gegevens moeilijk beantwoord kan worden. Onze algemene indruk is dat de pers, al door het eenzijdig karakter van haar berichtgeving, van de zomer van '40 af gestadig aan invloed ingeboet heeft.

★

Aanvankelijk was er in de perswereld, als in heel Nederland, sprake van een zekere verdooving. Later in mei en ook nog in juni drong zich aan vele journalisten en redacteurs de indruk op dat de beslissing in de oorlog in